॥२५॥२६॥ अचेतसा अज्ञानेन यत्परं देवं न विद्मः अतो मूढास्मः ॥२७॥२८॥२९॥३०॥ देहकृत् यज्ञादिः देहभृत् देहपोषकोऽन्नादिः देही जीवः देह भुक् देहसहर्त्ता प्राणो लिंगशरीरं तस्यानादित्वेपि तत्कर्तृत्वं तदाविर्भावनिमित्तत्वं दृष्टिसृष्टिन्यायेन मुख्यं वा ज्ञेयं ॥३१॥३२॥३३॥ अष्टाभिः भूम्यंबुवन्हिवायुव्योमसूर्यचंद्रयजमानाख्याभिः ॥३४॥३५॥ अयमिति सत्यं अव्यभिचारि वेदोक्तं कर्मफलं स्वर्गः सतां ऊर्ध्वरेतसां परं स्वर्लोकादुपरि महर्लोकादि अपवर्गः क्रममुक्तिस्थानं ब्रम्हलोकाख्यं मुक्तानां विदेहाख्यानां योगिविशेषाणां कैवल्यं मुख्या मुक्तिः ॥३६॥ गुहायां शास्त्रे गोपितः तत्र हेतुमाह देवेति उक्तोपि स

यच्चैतत्परमं ब्रम्ह यच्च तत्परमं पदं ॥ या गतिः सांख्ययोगानां स भवान्नात्र संशयः ॥२५॥ नूनमद्य कृतार्थाः स्म नूनं प्राप्ताः सतां गतिं ॥ यां गतिं प्रार्थयंतीह ज्ञाननिर्मलबुद्धयः ॥२६॥ अहो मूढाः स्म सुचिरमिमं कालमचेतसा ॥ यन्न विद्मः परं देवं शाश्वतं यं विदुर्बुधाः ॥२७॥ सेयमासादिता साक्षात्त्वद्भक्तिर्जन्मभिर्मया ॥ भक्तानुग्रहकृद्देवो यं ज्ञात्वामृतमश्नुते ॥२८॥ देवासुरमुनीनां तु यच्च गुह्यं सनातनं ॥ गुहायां निहितं ब्रम्ह दुर्विज्ञेयं मुनेरपि ॥२९॥ स एष भगवान्देवः सर्वकृत्सर्वतोमुखः ॥ सर्वात्मा सर्वदर्शी च सर्वगः सर्ववेदिता ॥३०॥ देहकृद्देहभृद्देही देहभुग्देहिनां गतिः ॥ प्राणकृत्प्राणभृत्प्राणी प्राणदः प्राणिनां गतिः ॥३१॥ अध्यात्मगतिरिष्टानां ध्यायिनामात्मवेदिनां ॥ अपुनर्भवकामानां या गतिः सोयमीश्वरः ॥३२॥ अयं च सर्वभूतानां शुभाशुभगतिप्रदः ॥ अयं च जन्ममरणे विदध्यात्सर्वजंतुषु ॥ अयं संसिद्धिकामानां या गतिः सोयमीश्वरः ॥३३॥ भूराद्यान्सर्वभुवनानुत्पाद्य स दिवौकसः ॥ दधाति देवस्तनुभिरष्टाभिर्यो बिभर्त्ति च ॥३४॥ अतः प्रवर्त्तते सर्वमस्मिन्सर्वं प्रतिष्ठितं ॥ अस्मिंश्च प्रलयं याति अयमेकः सनातनः ॥३५॥ अयं स सत्यकामानां सत्यलोकः परं सतां ॥ अपवर्गश्च मुक्तानां कैवल्यं चात्मवेदिनां ॥३६॥ अयं ब्रम्हादिभिः सिद्धैर्गुहायां गोपितः प्रभुः ॥ देवासुरमनुष्याणामप्रकाशो भवेदिति ॥३७॥ तं त्वां देवासुरनरास्तत्त्वेन न विदुर्भवं ॥ मोहिताः खल्वनेनैव हृदिस्थेनाप्रकाशिना ॥३८॥ ये चैनं प्रतिपद्यंते भक्तियोगेन भाविताः ॥ तेषामेवात्मनात्मानं दर्शयत्येष हृच्छय ॥३९॥ यं ज्ञात्वा न पुनर्जन्ममरणं चापि विद्यते ॥ यं विदित्वा परं वेद्यं वेदितव्यं न विद्यते ॥४०॥

स्वज्ञेयो मा भूदिति भंग्यंतरेण निरूपितः ब्रम्हाद्यैर्मंत्रव्याख्यातृभिः तथा हि चचारिशृंगेति मंत्रो यास्केन यज्ञपरतया पतंजलिना शब्दपरतया गौतमेन तटस्थेश्वरपरतया च व्याख्यातः वस्तुतस्त्वध्यात्मपरोस्तीति स्पष्टं ॥३७॥ अनेन अहंकारेण अप्रकाशिना जडेन जडानृतरूपस्याप्यस्य चित्सद्रूपेण त्वयैव प्रकाशः सत्ता च भवतीति भावः तथा च मंत्रवर्णः अयं रोचयदरुचो रुचानोऽयं वासयद्व्यृतेन पूर्वीरिति अयं रोचयत् प्रकाशयति अरुचः अप्रकाशान् अहंकारादीन् रुचानः स्वयं प्रकाशमानः अयं आत्मा पूर्वीः अहमादिसृज्यानि विविशेषतः पृथक् विविक्ततया ऋतेन स्वसत्तया वासयत् आच्छादयति अनृतानप्येतान् स्वसत्तयैव सत्तावतः करोति रज्जुरिव सर्पादीनिति मंत्रपदानामर्थः ॥३८॥३९॥४०॥

Digitized by Google